

Edonola ere, gomendio orokor hau gehiago zehaztuko dugu arazo hori berriz jorratzen duten 29. eta 30. gomendioetan.

5. Urte hauetako esperientzia ebaluatzea eta jardunbide egokiak elkartrukatzea

Bakarrik dauden adin txikiko atzerritarren errealitatea nahiko berria da gure artean. Hala ere, egindako pausoak nolabaiteko perspektibarekin aztertzeko eta lorpenak eta gabeziak baloratzeko urte nahikoa dira.

Hobekuntza-ikuspegia kontuan hartuta –txosten honetan erabili duguna, esaterako–, badirudi beharrezkoa dela azken urte hauetako esperientzia ebaluatzea eta hori, ziu-rrerarik, lagungarria izango litzateke askoren oinarriko galderak erantzun ahal izateko; ondorengo galdera hauek, esaterako: Ongi hezten ari al gara adin txikiko hauek? Zer-gatik daude Bizkaira zuzendutako eskaera gehiago? Zein arrazoiren eraginez ugaritu da erreforma fasean dauden bakarrik dauden adin txikiko atzerritarren kopurua? Zein neurritan ari gara lortzen adin txikiko horien gizarteratzea? Ba al dago martxan jarri daitekeen bestelako baliabiderik? Zein da atzerritarren iritzia baliabideen eta jasotako harreraren gainean?...

Ikuspegi berari jarraiki, oso erabilgarria gerta liteke lurralde artean jardunbide egokien esperientziak elkartrukatzea, batez ere, horietako bakoitzean, orain arte, norabide desberdina izan dela kontuan hartuta.

Horri dagokionez, beste aukera bat da atzerritarren parte-hartze eta gizarteratze Foroaren barnean edo antzeko beste esparruren batean bakarrik dauden adin txikiko atzerritarren gaineko lan-mahaia sortzea.

Arartekoaren ustez, bakarrik dauden adin txikikoekin esku hartzeko beharrezkoa da haurren defentsarako gizarte-erakunde eta administrazioen, eta inplikaturako eragileen, hau da, hezitzaileen eta nerabeen, arteko eztabaida eta hausnarketa burutzea, esku-hartze konplexu eta garrantzitsu horretarako erantzun egoki posibleak bilatzeko eta EAEn ahalik eta erantzun homogeneousena emateko. Eginbeharretako bat arrisku egoeran edo babesik gabe dauden adin txikikoei harrera emateko jardunbide egokien eskuliburu bat eratzea izango litzateke.

EGOITZA-BALIABIDEEN EZAUGARREI, BALDINTZEI ETA FUNTZIO-NAMENDUARI DAGOKIONEZ

6. Harrera-baliabideen eta -zentroen egitura-baldintzak berrikustea eta hobetzea

Txostenaren 3. atalean bilduta dago zentroetako bisitaldiak egin ziren uneetan (2004. urtearen erdi aldera) zeuden baliabide eskuragarri guztien deskribapen eta balorazio zehatza. Ez dira mugak azpimarratu nahi, ezta horietako bakoitzerako gomendio zehatzak egin nahi ere. Bai, ordea, antzeman diren arazo ohikoenak eta garrantzitsuenak aipatu.

Arazoak ondorengoak dira:

- edukiera (ez da nahikoa ugaritzen doazen premiei erantzuteko);
- kokapena (beti ez da egokia, edo ez du aukerarik inguruan);
- tamaina (Bizkaiaren kasuan, bada oso zentro handiren bat);
- mantenua (ez da nahikoa kalteak konpontzeko);
- harrerako lehen uneetan oinarrizko zenbait ikasketa-beharrizan asetzeko eskaintzen dituzten aukerak...

Beharrezkoa da administrazio bakoitzak bere baliabideen baldintzak berrikustea eta beharrezkoak diren hobekuntzak barneratzea. Baina ez da erraza, halaber, behar bezala adostutako balorazio irizpideak izatea. Zenbaitentzako eskasa dena beste batzuentzako nahikoa izan daiteke. Arazoa konpontzeko nahikoa izango litzateke gure Erkidegoan adin txikikoentzako harrera-zentro orori eska dakizkiokeen gutxieneko baldintzak ezarriko litzuzkeen oinarrizko araudiren bat izatea. Araudia Eusko Jaurlaritzaren eskumenekoa da eta Arartekoak urteetan zehar askotan eskatu duen arren, oraindik ez da horrelakorik eratu.

Oso kezagarria da baliabideen edukieraren arazoa, bai dituen ondorioengatik, bai duen zailtasunagatik. Dagoeneko martxan diren zerbitzu askok pertsonen pilaketak dituzte eta hori ez da egoeraren araberako arazoa soilik, sarri gertatzen baita, eta, gainera, iraunkorra baita.

7. Harrera-baliabideak dibertsifikatzea

Oro har, azken urteetan, bakarrik dauden adin txikiko atzerritarren eskura jarritako ia egoitza-baliabide guztiak eredu bakar baten araberakoak izan direla esan daiteke: zentro espezifikoak, tamaina jakin batekoak, haientzako bakarrik. “Especializazio” bakarra lehen mailako harrera-zentroak (larrialdietakoak) eta egonaldi egonkorragoko zentroak desberdintzea izan dela esan liteke. Lurralde bakoitzean garapenak erritmo jakin bat izan duen arren, guztietan joerak antzekoak izan dira.

Gomendio honetan planteaturiko baliabideen arteko dibertsifikazioa oinarrizko bi irizpideren araberakoa da:

- Harrera “normalizatzea”;
- Egoera eta behar desberdinak kontuan hartzen dituzten gizarteratze-ibilbideak edo -norabideak martxan jartzea erraztea.

Ikuspegi bikoitz horretatik, bide berriak irekitzea beharrezkoa da, baita egun dauden batzuk, oraindik oso gutxienekoak direnak, zabaltzea ere. Esaterako, badirudi beharrezkoa dela ondorengo guztia sustatzea:

- Inguru normalizatueta barneratutako elkarbizitza-unitate txikiak (Bizkaian, duela gutxi hasitako esperientzia da);
- Zentro edo etxe mistoak (atzerritarrak eta bertakoak barneratzen dituzte); elkarbizitza-formula hau, orain arte, zenbait neskatarra edo adin txikiko atzerritar oso txikietara mugatuta zegoen;

- Familia-harrera (erabat ezohikoa);
- Gehiegizko droga-konsumoekin edo buruko osasun-arazoekin lotura duten behar terapeutikoei erantzun hobea emateko baliabideak.

Generoaren ikuspegia ez dugu ahaztu behar. Dauden baliabide gehienak mutilen beharizanetan daude oinarrituta, neskenak kontuan hartu gabe.

Haurren eta nerabeen harrera-planek jasotzen dutenaren arabera, adin txikikoei ematen zaien harrera adin txikiko bakoitzaren egoera zein den antzemanda abiatzen da. Haien aurrekariak, heldutasun-maila eta gizarteratzeko gaitasuna oso ezberdinak dira kasu bakoitzean. Beraz, eman behar zaizkien erantzunak desberdintasun horietara egokitu behar dira.

Adin txikikoen egoera ere ezberdina da eta hori ere kontuan hartu beharra dago. Larrialdiko harrerarako, adibidez, baliabide zehatz batzuk behar dira, eman behar zaien nahitaezko babesaren barnean; garrantzitsua izango litzateke duela gutxi aurkitutako eta babesgabetasun egoeran egon daitekeela aurreikus daitekeen adin txikiko bati eman beharreko larrialdiko eta bat-bateko harrerak ahalik eta eragin txikiena izatea zentroaren ohiko martxan. Bestetik, adin txikikoari buruzko ahalik eta informazio gehien izatea beharrezkoa da, hasieratik arreta hobeagoa eskaini ahal izateko. Horretarako sortu zen bakarrik dauden adin txikiko atzerritarren erregistroa eta hori erabiltzea gomendagarria da, betiere, barneratze judizialak aurreikusitako helburuarekin eta kautelekin, eta batez ere, datuen babesari buruzko araudiari dagokionez. Identifikazio-prozesu fidagarri eta koordinatuaren bidez, adin txikikoen jarraipen koherentea egin ahal izango da, beraien egoerari eta beharrei egokituta esku hartzeko.

Arartekoaren ustez, atzerritarra izateak baino garrantzi handiagoa du banakoaren egoerak. Sustatutako baliabideek espezializatorantz jo dute, atzerritar eta bertakoen arteko sailkapenaren arabera, beharbada dokumentatzeko prozesuari balio gehiegi emanez, bere berezitasun handiak direla-eta, baina adin txikikoen beharrez lehentasunez arduratzearen garrantzia ahaztuta.

8. Hitzarmenak berrikustea eta erabiltzea berme-elementu gisa

Bizkaiko egoitza-unitateen kasuan izan ezik (Gizarte Ekintza Foru Institutuko langileen esku daude), hitzarmen bidez adin txikikoen zaintzaren eta harreraren ardura duten zenbait elkartek edo erakundek kudeatzen dituzte gainontzeko baliabide guztiak.

Kasu guztietan, hitzarmenek zenbait gai zehazten dituzte, baina ez dituzte jasotzen ikuspuntu bermatzaile batetik besteak bezain garrantzitsuak izan daitezkeen beste batzuk. Ondorengo gaien modukoez ari gara: zentroetako langileen ezaugarriak (lanerako gaitasuna; trebakuntza; taldeen egonkortasuna; emakumeen eta gizonen arteko proportzioa; ratioak eta txandak...); adin txikikoen oinarritzko beharrak asetzerantz zuzendutako partida ekonomikoen zehaztapena; zentroen mantenu-baldintzak; hezkuntza mailako berrikuspen-formulak...

Txostenak datuak ematen ditu zentro batzuen eta besteen artean arlo horietan dauden alde nabarien gainean. Harreraren jarraipena mantentze aldera, zenbait zerbitzutan ger-

tatzen den pertsonen txandakatzeak gehiegizkoa eta kezkarria dirudi. Sektore honetan lan-hitzarmen bat izateak horietako zenbait arazo argitzen lagunduko luke, beharbada. Bitartean, urteko edo urte anitzeko hitzarmenak berrikusi eta aztertu beharko lirateke, eta berme-elementu gisa erabili.

Gomendio hau, halaber, aplikagarria da zentro batzuetan dauden segurtasuneko langileen kasuan; zerbitzu hori oro har sektore honetako enpresaren bati esleitzen zaio.

9. Lan-taldeetan adin txikikoen hizkuntza ondo dakiten eta haien jatorrizko kulturak ezagutzen dituzten langileak barneratzea

Orain arte, harreran hartutako bakarrik dauden adin txikiko atzerritar gehienek jatorri marokoarra dute. Proporzioa handiagoa da komunikaziorako hizkuntza gisa arabiera edo berebera dutenak edo hizkuntza horiek ezagutzen dituztenak kontuan hartuz gero. Asko gazteleraren gaineko gutxieneko ezagutza izan gabe iristen dira; eta zer esanik ez euskarari buruz. Kasu horietan, adin txikikoen eta hezitzaileen arteko komunikazio zuzena, edozein trebakuntza-prozesuren giltza dena, ezinezkoa da.

Beraz, badirudi beharrezkoa dela talde edo txanda guztietan, komunikazioa errazteko adinako hizkuntza- eta kultura-ezagutza duen langile bat izatea. Zenbait tokitan, Bizkaian adibidez, lan-taldera hizkuntza eta kultura arabiarra ezagutzen dituzten langileak barnertuta bete da helburu hori. Esperientziaren arabera, pertsona horiek taldean modu osoan barneratzea komeni da, zentroaren programazioan parte hartzea sustatuta, beharrezkoa denean kultura eta hizkuntza arabiarra ezagutzen duten pertsona horien trebakuntza edo kualifikazioa zabaltzen lagunduta edo jatorrizko herrialdeetako profesionalekin edo zerbitzuekin lankidetzan aritzeko formulak osatuta.

10. Baliabide komunitarioak erabiltzea eta gizarteratzea erraztea

Txostenak harrera-zentroek baliabide komunitarioak erabiltzeko gauzaturiko ekimen ugari azaldu ditu (hezkuntza-zentroak, aisialdirako edo kiroletarako udal instalazioak). Horri dagokionez, harrera-zentroek zenbait zerbitzu edo instalazioren gabezia edukitzea aberasgarria izan daiteke, inguruan baliabideak bilatzera derrigortzen baitu, eta horrek beste pertsona batzuekin harremanetan jartzea eta pertsona-taldeetan barneratzea errazten du.

Hori lortzeko ondorengo pausoak egin behar dira: edozein bazterketa mota gainditu behar da, programetan eta jardueretan modu normalizatuan parte hartzea erraztu behar da, baliabide jakin batzuetan pertsona gehiegi pilotzea ekidin behar da... Kontuan hartu behar da, harrerako baliabideetan erabilitako ereduak dela-eta, gazteek atzerritarrek ez diren beste pertsonekin dituzten harremanak, hezitzaileekin dituztenak salbu, ez direla zentro horietan izaten.

Bestalde, adin txikikoei egindako elkarrizketen bidez jasotako informazioaren arabera, deigarria da horietako askok bertako lagunik ez dutela esatea edo harremana haien gisako beste adin txikiko atzerritarrekin bakarrik dutela adieraztea. Konpondu beharreko

egoera kezkarria dirudi horrek eta aisialdia erabiltzeko edo antolatzeko moduan eragina du, ziurrenik. Bakarrik dauden adin txikiko atzerritarren eta bertako pertsonen arteko komunikazioa eta harremana baliagarriak dira formala ez den babes-sarea sortzeko eta gizarteratzea errazteko.

11. Baliabideen gainbegiraketa-, kontrol- eta ebaluazio-mekanismoak hobetzea

Erabilitako kudeaketa-formula edozein dela ere (lehen esan bezala, gehienetan, elkarteren batekin egindako hitzarmena), adin txikiko horien tutoretzako eta babeseko azken ardura, beti, administrazioek edo erakunde eskudunek dute, gure kasuan, Foru Aldundiek.

Esaterako, harreman jarraitu eta arina dago zentroetako zuzendaritzaren eta Aldundiei dagokien zerbitzuen artean. Hala ere, jarraipen-, gainbegiraketa-, laguntza-, kontrol- edo ebaluaketa-mekanismoak oso desberdinak dira eta argi eta garbi ikus daiteke horiek hobetu daitezkeela. Helburuak hauxe izan beharko luke beti: dauden zerbitzu guztietan harreman instituzional ona bermatzea, duten titulartasuna edo kudeaketa-formula gorabehera.

Ikuspuntu honetatik, adin txikikoei zuzendutako edo adin txikikoen arteko indarkeria aurreikusteko bermeak ezarri behar dira: elkarbizitzaren arauak berrikustea, diziplina neurrien jarraipena egitea, langile guztiak trebatzea eta adin txikikoei ezartzen zaizkien zigorretan errespetatu beharreko mugak ezagutzea... Kontuan hartzekoa da zenbaitetan, profil oso desberdineko adin txikikoak elkar daitezkeela eta horrek zentroaren martxarako eta adin txikikoen arteko harremanetarako kaltegarriak diren egoera gatazkatsuak sor ditzake. Egoera horiek ekiditeko eta adin txikikoen segurtasuna bermatzeko, beharrezkoa da jarduera-estrategiak eta -protokoloak ezartzea. Har daitezkeen prebentzio-neurrien artean, ondorengoak azpimarra daitezke, esaterako: taldeak egiteko garaian, dauden adinak eta jatorriak kontuan hartzea, bake-kulturan eta kulturen arteko elkarrizketan trebatzea...

Gainera, egoera gatazkatsuak ekidite eta modu arinean jardute aldera, garrantzitsua da indarkeriazko kasuetan, polizia-zerbitzuen, zerbitzu juridikoen eta gizarte-zerbitzuen artean koordinazioa egotea. Egoera jakin batzuk aurreikusten dituzten zenbait jarduera-protokolo ezarri behar dira. Protokolo horietan krisi egoera posibleak kontuan hartu beharko dira eta zerbitzu bakoitzari dagozkion jarduerak zehaztu beharko dira: Fiskaltza, Aldundia, Ertzaintza, Polizia Nazionalea eta Udaltzainak...

12. Bakarrik dauden adin txikiko atzerritarren partaidetza handiagoa baliabideen antolakuntzan

Bakarrik dauden adin txikiko atzerritar batzuek haien harreran hartu dituzten zentroak ostatu gisa soilik ikusteko arriskua dago, eta zentroetara ostatu, elikadura eta jantzien mailako oinarritzko beharrak asetzea bakarrik joan daitezke; zentro horiek haien eskubideak egikaritu ditzaketela uste dute, baina inolako betebeharririk edo eginbeharririk izan gabe.

Arrisku hori zenbait ekimenen bidez gutxitu behar da eta ekimen horietako batzuk dagoeneko jarri dira martxan: zentroetan sartzen diren unean, dituzten eskubideei eta betebeharrei buruzko informazio osoa ematea, beraiek ulertzeko moduan; zentroko bide egokian eta egituraren parte hartzeko bideak ematea; elkarbizitza-arauak eztabaidatzea eta berrikustea; iradokizunak, proposamenak edo kexak egiteko bideak aurreikustea; zentroaren erabiltzaileak izan ziren eta, gaur egun, gizarteratuta dauden gazteen kasuak ezagutaraztea; gatazkak konpontzeko partaidetza-formulak bilatzea...

13. Jatorrizko familiarekin komunikatzen laguntzea

Jatorrizko familiarekin komunikazioa onuragarria izan daiteke adin txikikoentzat, horrek haien garapen pertsonalean eragin handia izango duelako eta, adin txikiko horien egoera berezia dela eta, haien erreferentzia-testuingurua mantentzea garrantzitsua delako. Beraz, adin txikikoarentzako onuragarria denean, erakundeek eta babes-baliabideek jatorrizko familiarekin komunikatzeko erraztasunak ematea komeni da.

14. Adin txikikoari bere adinari eta egoera pertsonalei egokitutako informazio osoa ematea bere eskubideei eta betebeharrei, burutuko duen prozesuari, babes-sistemaren ezaugarriei eta bere egoeran eragina izan dezaketen gainerako elementuei buruz

Adin txikiko atzerritar batek bere eskubideei buruzko informazioa eskura izan behar du babes zentro batean sartzen den unetik. Informazioak ahalik eta zabalena izan behar du, eta atzerritarren eskubideekin lotutako tutoretzak ematen dizkion eskubide zehatzak jaso behar ditu (nazionalitatea, egoitza-baimen iraunkorra...); bere egoerara moldatuta egon beharko du informazioak, eta ezarriko diren babes-neurriak barneratu beharko ditu. Informazioa bitarteko egoki baten bidez eman beharko zaio, bai idatziz, bai ahoz, ulertzen duen hizkuntza batean eta modu ulergarrian. Ahozko azalpenak modu irekian egin beharko zaizkio, aurreko esperientzien ondorioz izan ditzakeen konfiantza ezak eta susmo txarrak ekidinez.

Adin txikikoak, gainera, informazioa jasoko du erreforma- eta babes-zentroen arteko desberdintasunen, zigor-xede izan daitezkeen jokaerek eta arau-urratzeek dituzten ondorioen, barneratze-erregimenen, antolamendu orokorraren, zentroaren funtzionamendu-arauen, eta kexak edo helegiteak ezartzeko bideen gainean.

Adin txikikoaren baldintzetara egokitutako informazio osoa, adin txikikoak eskatzen duenean edo, aldizka, edozein egoera-aldaketa gertatzen denean, eman beharko da.

ADIN TXIKIKO HORIEN ARAUTZE ADMINISTRATIBOA ARINTZEKO

15. Hezur-proben azkartasuna eta fidagarritasuna hobetzea

Gure zerbitzuetara jotzen duten adin txikiko atzerritar gehienek ez dute agiririk eta, beraz, ez da haien adina ezagutzen. Kasu horietan, gaur egungo araudiaren arabera, fiskalaren